

Friedrich Engels

VÄLTTÄMÄTTÖMÄT JA TARPEETTOMAT YHTEISKUNTALUOKAT

Usein on esitetty kysymys: Missä määrin eri yhteiskuntaluokat ovat hyödyllisiä tai suorastaan välttämättömiä? Ja vastaus on luonnollisestikin ollut erilainen kunakin historiallisena aikakautena. Epäilemättä on ollut aika, jolloin maanomistajaylimystö oli yhteiskunnan väistämätön ja välttämätön elementti. Siitä on kuitenkin jo hyvin hyvin kauan. Sitten tuli aika, jolloin yhtä väistämättömällä välttämättömyydellä syntyi kapitalistinen keskiluokka, *bourgeoisie* (porvaristo), kuten ranskalaiset sitä nimittävät, joka taisteli maanomistajaylimystöä vastaan, mursi sen poliittisen mahdin ja pääsi puolestaan taloudelliseen ja poliittiseen ylivaltaan. Luokkien synnystä lähtien ei kuitenkaan ole koskaan ollut aikaa, jolloin yhteiskunta olisi tullut toimeen ilman työtätekevää luokkaa. Tämän luokan nimi ja yhteiskunnallinen asema ovat vaihdelleet; orjan tilalle tuli maaorja, joka puolestaan vaihtui vapaaseen työläiseen—tämä oli vapaa maaorjuudesta, mutta myös kaikesta maallisesta omaisuudesta, omaa työvoimaansa lukuun ottamatta. Yksi asia on kuitenkin selvää: Mitä muutoksia yhteiskunnan tuottamattomissa yläkerroksissa lie-neekään tapahtunut, ei yhteiskunta ole milloinkaan voinut elää ilman tuottajien luokkaa. Tämä luokka on siis kaikkien olosuhteiden vallitessa välttämätön — joskin täytyy tulla aika, jolloin se ei ole enää luokka, vaan käsittää koko yhteiskunnan.

Miten välttämätöntä kunkin kolmen luokan olemassaolo sitten nykyään on?

Maanomistajaylimystö on Englannissa ainakin taloudellisesti tarpeeton, kun taas Irlannissa ja Skotlannissa sen tendenssi tyhjentää maa väestöstä on tehnyt siitä todellisen vitsauksen. Ihmisten ajaminen valtameren taakse tai nälkäkuolemaan sekä heidän korvaamisensa lamppailla ja riistalla — siinä on ainoa ansio, jota Irlannin ja Skotlannin maanomistajat voivat vaatia nimiinsä. Amerikan kasviksista ja eläimistä saatujen ravintoainesten aiheuttaman kilpailun tarvitsee lisääntyä enää vain vähän, jotta Englannin maanomistajaylimystö tekee saman, ainakin se osa jolla on siihen varaa siksi, että heidän tukena on suuri maaomaisuus kaupungeissa. Lopuista maanomistajista meidät vapauttaa pian myös amerikkalaisten elintarvikkeiden aiheuttama kilpailu. Emmekä me lainkaan itke heidän peräänsä — sillä heidän poliittinen vaikutuksensa niin ylä- kuin alahuoneesakin on todellinen kansallinen vitsaus.

Entä miten on kapitalistisen keskiluokan laita, tuon valistuneen ja liberaalin luokan, joka on perustanut brittiläisen siirtomaavallan ja luonut brittiläisen vapauden, luokan, joka on uudistanut parlamentin vuonna 1831¹⁰², kumonnut viljalait ja poistanut tullin toisensa jälkeen? Tuon luokan, joka synnytti Englannin jättimäiset tehtaot, valtaisan kauppalaivaston ja yhä laajenevan rautatieverkoston ja yhä johtaa niitä? Tämän luokan täytyy varmaankin olla vähintään yhtä välttämätön kuin on työväenluokka, jota se ohjaa ja vie edistysaskeleesta toiseen.

Kapitalistisen keskiluokan taloudellinen funktio muodostui todellakin siitä, että se loi höyryvoimaa käyttävien tehtaiden ja liikenne- ja kommunikaatiovälineiden modernin järjestelmän ja raivasi tieltä kaikki ne taloudelliset ja poliittiset esteet, jotka viivästyttivät tai ehkäisivät tämän järjestelmän kehitystä. Niin kauan kun kapitalistinen keskiluokka täytti tämän funktion, se oli annettujen olosuhteiden vallitessa epäilemättä välttämätön luokka. Mutta onko se sitä vielä nyt? Täyttääkö se yhä edelleenkin varsinaisen funktion, yhteiskunnallisen tuotannon johtamisen ja laajentamisen koko yhteiskunnan hyödyksi? Katsotaanpa asiaa.

Jos aloitamme liikenne- ja kommunikaatiovälineistä,

niin havaitsemme, että lennätin on hallituksen käsissä. Rautatiet ja suuri osa valtamerihöyrylaivoista eivät ole erillisten, itse liikettään johtavien kapitalistien omistuksessa, vaan osakeyhtiöiden, joiden toimintaa johtavat *palkatut virkailijat*, jotka joka suhteessa saavat ylempien, paremmin palkattujen työläisten aseman. Mitä tulee johtajiin ja osakkeenomistajiin, niin molemmat tietävät, että mitä vähemmän edelliset sekaantuvat johtamiseen ja jälkimmäiset valvontaan, sitä parempi. Löyhä ja useimmiten pinnallinen kontrolli on itse asiassa ainoa funktio, joka on jäänyt yrityksen omistajalle. Me näemme siis, ettei näille jättiläisyriitysten kapitalistisille omistajille ole todellisuudessa jäänyt jäljelle mitään muuta tehtävää kuin haalia puolivuositain osingot taskuunsa. Kapitalistin yhteiskunnallinen tehtävä on tässä siirtynyt palkatulle palvelijalle; kuitenkin kapitalisti kokoaa nyt kuten ennenkin taskuunsa osinkojensa muodossa maksun näistä tehtävistä, vaikka hän ei enää tee kään niitä.

Kapitalistille, jonka kyseisen suuryrityksen laajeneminen on pakottanut »vetäytymään syrjään» johdosta, on silti jäänyt vielä yksi tehtävä. Ja tänä tehtävänä on keinotella osakkeillaan pörssissä. Koska kapitalisteillamme, jotka ovat »vetäytyneet syrjään», mutta todellisuudessa tulleet tarpeettomiksi, ei ole mitään parempaa tekemistä, he keinottelevat sydämensä halusta tässä mammonan tempelissä. He menevät sinne harkittuna tarkoituksenaan koota rahaa, jonka he muka ansaitsevat; tästä huolimatta he sanovat, että kaiken omaisuuden lähteenä ovat työ ja säästäväisyys — ja ehkä ne rahan lähteenä ovatkin, mutta varmasti eivät sen lopputuloksena. Miten tekopyhää onkaan sulkea pakolla pienet pelihelvetit, kun kapitalistinen yhteiskuntamme ei tule toimeen ilman jättimäistä pelihelvettiä, jossa hävitään ja voitetaan miljoonia ja yhä uusia miljoonia ja joka on tämän yhteiskunnan tärkein elinhermo! Siellä ei »syrjään vetäytyneen» osakkeita omistavan kapitalistin olemassaolo tule vain tarpeettomaksi, vaan todelliseksi vitsaukseksi.

Se mikä pitää paikkansa rautateistä ja höyrylaivoista, sopii joka päivä yhä paremmin kaikkiin suuriin teolli-

suus- ja kauppayrityksiin. »Grynderitoiminta» («Gründertum») — yksityisyriyten muuttaminen osakeyhtiöiksi — on ollut viimeiset kymmenen vuotta ja ylikin päiväjärjestyksessä. Manchesterin Cityn suurista varastoista Walesin ja Pohjois-Englannin rautatehtaisiin ja hiilikaivoksiin sekä Lancashiren tehtaisiin asti on kaikki muuttunut ja muuttumassa osakeyhtiöksi. Koko Oldhamissa on tuskin yksikään puuvillatehdas säilynyt yksityisissä käsissä; jopa vähittäiskauppiaita ajavat yhä ahtaammalle suuret »osuustoimintaliikkeet», jotka enimmäkseen ovat enää vain nimellisesti osuustoiminnallisia — mutta siitä toisella kerralla. Täten näemme, että juuri kapitalistisen tuotantjärjestelmän kehitys tekee kapitalistin yhtä tarpeettomaksi kuin käsinkutojan. Vain sillä erotuksella, että käsinkutoja on tuomittu hitaaseen nälkäkuolemaan ja tarpeettomaksi tullut kapitalisti hitaaseen liikasyömisän aiheuttamaan kuolemaan. Vain yhdeltä kannalta muistuttavat molemmat ylipäättään toisiaan: kumpikaan ei tiedä mihin ryhtyisi.

Tulos on siis tällainen: Modernin yhteiskuntamme taloudellisella kehityksellä on yhä kasvava tendenssi keskittymiseen, tuotannon yhteiskunnallistumiseen jättiyrityksissä, joita yksittäiset kapitalistit eivät voi enää johtaa. Heti kun yritys saavuttaa tietyn suuruuden, koko lörpöttely »isännän valvovasta silmästä» ja sen aikaansaamista ihmeistä muuttuu mielettömyydeksi. Kuvitelkaapa »isännän valvovaa silmää» Lontoon ja Luoteis-Englannin rautatiellä! Mutta sen mitä isäntä ei kykene tekemään — sen työläiset, yhtiöön palkkasuhteessa olevat toimihenkilöt *voivat* tehdä ja tekevät menestyksekkäästi.

Kapitalisti ei siis voi enää vaatia voittoaan »palkkana valvonnasta», sillä hän ei valvo mitään. Palauttakaamme se mieliin kun kapitalismin puolustelijat huutavat korvaamme tätä onttoa fraasia!

Viime viikon numerossamme* yritimme jo osoittaa, että myös kapitalistiluokka on tullut kyvyttömäksi johtamaan maamme jättimäistä tuotantjärjestelmää; yhtäältä se on laajentanut tuotantoa siten, että jaksot-

* Ks. tätä osaa, s. 163—166. *Toim.*

tain kaikki markkinat täyttyvät liiaksi tavaroista, toisaalta tämä tuotanto on tullut yhä kykenemättömämmäksi pitämään puolensa ulkomaista kilpailua vastaan. Näin me emme vain havaitse selviytyvämmä maan suurteollisuudessa aivan hyvin ilman kapitalistiluokan sekaantumista, vaan lisäksi näemme, että sen sekaantuminen kehittyy yhä suuremmaksi vitsaukseksi.

Me sanomme heille vielä kerran: »Poistukaa! Antakaa työväenluokalle tilaisuus näyttää mihin se kykenee!»

*Kirjoittanut Engels 1.—2.
elokuuta 1881*

Werke, Bd. 19, S. 287—290

*Julkaistu pääkirjoituksena
»The Labour Standard»
(London) lehden 14. n:ossa
6. elokuuta 1881*